

Кери Перкинс

АФИРМАЦИЈА МЕСТА И ВРЕМЕНА

Плес у Ист Коукеру у оквиру Четири квартета

„Бели лук и сафири у блату
Около оси згрудвани.
Трепти у крви струна певна
Под ожилком старе ране
Смирује ратовања древна.
Тај плес у артеријама
И кружни опток лимфног сока
У звездама су предочени
Узлећу до летњег доба стабла
Крећемо се над кретом стабла
У светлу замишљеног листа
И чујемо са влажног тла
Вепра и ловачког пса
Како прате своје старе стазе
Ал’ међ звездама измирени.

У мирној тачки света што се врти. Ни плотно ни бесплотно;
Нити од нити према; у мирној тачки, ту је плес,
Но ни застој ни кретање. И не зови то сталношћу,
Прошло и будуће на окупу. Нити покрет од нити према,

Ни успон ни пад. Да нема тачке, мирне тачке,
Не би било ни плеса, а ту је само плес.”
(Из *Бернџи Норџона*, II)

„... на тој ледини не дођеш ли преблизу, не дођеш ли преблизу,
У летњу неку поноћ можеш да чујеш музику
Слабашне свирале и малог бубња
И видиш их како играју око ватре,
Човек и жена здружени
У игри што соједињеније брачно значи –
Достојанствено и прикладно отајство,
Двој и двоје, потребно сојузивање,
За шаке држећи се олито руке,
Штоно слогу означава. Около ватре
Скачући кроз пламен, ил’ спојени кружно,
рустично свечани ил’ рустично насмејани
док дижу тешка стопала у незграпној обући,
земљана стопала, глинена стопала у сеоском весељу,
весељу оних који дуго већ под земљом
хране жито. Држећи такт,
држећи ритам своје игре
ко за живота у живим годишњим добима
ритам годишњих доба и сазвежђа
време муже и време жетве
време парења мушкарца и жене
и парења животиња. Стопала што дижу се и падају.
Иће и пиће. Гнојиво и смрт.”
(Из *Истџи Коукера*, I)

УВОД

Последња поема Т. С. Елиота, *Четири кварџиџа*, често се сматра његовим ремек-делом. У њој се медитира о теми времена и вечности, а нарочито о прожимању вечног и временског у тренутку отеловљења мистичког јединства. Написана након Елиотовог преобрађења у англо-католицизам, ова поема је високо религијска, и бави се темама као што су значење свакодневних активности, мир у оквиру променљивости времена, радост и Бог. Елиот покушава да интелектуално разјасни проблем отуђења и празнине садашњег света, и решење које налази јесте мистичко јединство које уноси значење у свет. Ово мистичко решење, међутим, превазилази интелектуално разумевање. Због тога је ова поема сложена, и одражава „напор уметничког уобличавања истинског религиозног доживљаја” (O’Connor, 26).

Елиотова космологија укључује идеју времена (временског), које је материјално, променљиво, овде и сада, и подразумева физички свет; и идеју вечне, неописљиве, трансцендентне области у којој појединац проналази Бога, и према Елиоту – значење и ред живота. У оквиру *Четири квартејта* расправља се о дихотомији вечног и временског, а затим о тренутку њиховог уједињења.

Елиот „тежи да трансцендира ту (временску) димензију, да схвати безвременни исечак у времену, да открије вечну сврху у временском животу” (Bergsten, 36–37). Елиот говори у парадоксима да би истражио ове крајње истине. „У временском свету страсти и покрета, наде и очаја, ’једина нада’ налази се у искупљењу од кушања ватре страсти, путем кушања ватре Светог духа” (Schuchard, 76). Искупљење од ватре страсти постиже се кроз мистички пут.

Мистичка стаза почиње на почетку поеме, поетским пресабирањем Елиотовог искуства мистичког просветљења из стварног живота у ружичњаку из *Берниј Нортона*, али се ту не завршава:

„Тренутно просветљење није довољно; ново значење је једва наслушено, а не чврсто обухваћено. Стога овај тренутак разјашњења подстиче песника да трага за интимним и унутрашњим значењем и поема је траг тог тражења и представља, у суштини, саму потрагу.” (Bergsten, 67)

Мистичко просветљење у ружичњаку из *Берниј Нортона* је почетна тачка, а не излаз, тачка мировања или коначно решење. „Величина овог тренутка мора бити умањена протоком времена, пошто човек мора пре или касније да се врати у променљиви свет” (Gregory, 104). Због тога, Елиот не пише само о мистичким тренуцима, већ о читавом путовању које почиње само једним таквим тренутком. То путовање је заправо његов покушај уношења значења у свет физичких предмета и догађаја током протока времена – често неповезаних, бесмислених тренутака у времену, које представља у својој претходној поеми, *Пустиа земља*.

Елиот користи метафору точка и тачке мировања да би представио своје поимање мистичког просветљења, или прожимање једног аспекта времена – вечности, са другим – пролазношћу. Оба су међусобно зависна. Физички свет пружа основу за постојање духовног; духовно даје сврху физичком. У средишту точка налази се, и током целе поеме се провлачи *метафора плеса*. Наслов поеме (*Четири квартејта*), који упућује на музику, савршено надопуњује значај метафоре плеса, пошто су међусобно зависни (или хармонично сједињени).

У оквиру *Четири квартејта* Т. С. Елиота, плес, који се налази у средишту тачке мировања, представља надмоћан симбол путем ког Елиот описује искуство отеловљења – уплив божанског, духовног у свакодневне активности. Због чега плес? Плес је високо структурирана, осмишљена активност; у плесу, насупротив случајним и бесмисленим

физичким покретима, сваки појединачни покрет се повезује са свим другим покретима, ради стварања целине која је хармонична сама у себи, као и са спољним светом (нпр. са музиком). Плес омогућава повезивање свих појединачних покрета у целину која има значење, али исто тако постаје и предмет лепоте.

У том смислу, призор плеса, поновљеног много пута током поеме, одјекује на многим нивоима, и назначава искупљујуће присуство вечности у материјалном и променљивом свету, представљајући мистичко јединство духа и Бога, које уноси значење и лепоту у иначе чисто физичку област. Многе одлике мистичког јединства су очигледне у призору плеса. Пошто је плес производ хармоније, ритма и реда, он симболизује космички ред свемира. Као тренутак просветљења, плес представља интимну повезаност, а не отуђење, јер плесача истовремено прате и други плесачи. Радосно слављење својствено мистичком уједињењу одликује плес – у другим традицијама, као и у Елиотовој.

СТРУКТУРА ПОЕМЕ

Наслов поеме, *Четири квартеџа*, упућује на њену структуру, која се састоји из четири поеме са пет „ставова” или делова, у оквиру једног дела. Он подразумева алузију на музичке квартете, и упућује на Елиотову претходну поему, *Пуста земља*, својом петоделном структуром сваког квартета, као и темом. Свака поема је насловљена према посебном месту, посебног значења за Елиота, што потврђује његово уверење да путем везаности за одређено место и време појединац проналази значење и превазилази то место и време. *Берниј Норџон* упућује на стари посед у Енглеској, у коме је он доживео мистичко искуство у ружичњаку, *Исиј Коукер* упућује на дом Елиотових предака, *Драј Селвиџис* упућује на стеновиту обалу у Америци, а *Лиџил Гидинџ* такође има значење. Затим, сваки квартет представља различито годишње доба или различит природни елемент. *Берниј Норџон* представља рано пролеће и ваздух; *Исиј Коукер* касно лето и земљу; *Драј Селвиџис* јесен и воду; а *Лиџил Гидинџ* касну зиму и ватру.

Пет ставова у оквиру сваког квартета имају упоредну структуру и тематику. *Први став* се састоји од супротстављених и неизмирених прозних тврдњи и негација. Подељен је на два дела, при чему први за предмет има време, а други вечност. Стихови су неправилни, а тема квартета је утврђена у вези са датим местом. *Други став* сваког квартета састоји се од кратке, високо формализоване лирске песме коју прати прозна медитација у вези са појединачном темом обрађеном на необичне и супротстављене начине. То је формално саопштење у вези са формом; уметношћу; исечком; структуром, уз реминисценције на

Јејтса. *Трећи сѿав*, понекад најважнији, представља мирно, прозаично помирење супротности, написано у неправилним јампским стиховима, којима се истражује путовање у мрак, унутар и ван времена. *Четврти сѿав* је кратка лирска песма, са кратком римом, често молитва, којом лирски субјекат захтева од Бога да се умеша. Обично је то кратка хришћанска алегорија паралелна са четвртим делом *Пустие земље*, „Смрт од воде”. *Петти сѿав* је додатак, враћање на почетак. У њему се сабирају основне теме и комбинују главни призори датог квартета. Овај последњи став представља медитацију у вези са проблемом језика и уметника који „се помера у мировању / чува време у времену”. Лиц закључује:

„Прва половина петог дела је увек посвећена борби са језиком и обликом (формом), покушају отеловљења осећања у речима, што води ка закључку у другом делу петог става, који у сваком случају говори о духовном уједињењу или отеловљењу чији је материјални одраз поема – односно ’потпуно заједништво заједничког плеса’.” (Litz, 185)

Исечак и ред су очигледно веома битни за Елиота у *Четири квартета*. „У сваком квартету вечно мировање божанског исечка стварности постављено је насупрот бескрајном покрету временског исечка, који одликују активност, страст и знање, нада и очај, и у *Лил Гидинг* – грех и грешка (Schuchard, 69).

ЕЛИОТОВ РАЦИОНАЛИЗАМ И ИСТИЦАЊЕ ТРАДИЦИЈЕ И РЕДА

Сложена структура *Четири квартета* одражава Елиотово уважавање реда у свемиру. Такође, Елиотове теме откривају његову чврсту увереност у покораване датом, хармоничном теолошком систему, али не субјективно измишљеном. Његово дело одражава истицање лепоте реда ради откривања смисла у случајним, неповезаним тренуцима времена. Традиција повезује прошлост и садашњост са будућношћу, уносећи континуитет у структуру живота. Елиот је хвалио Дантеа због његовог поштовања ортодоксне католичке теологије, док је критиковао мистика и песника Виљема Блејка за измишљање сопствене теологије (Bergsten, 72). Елиот истиче: „Више волим чист филозофски исечак... коначну и догматичну филозофију, по могућности хришћанску и католичку.” (Bergsten, 72)

Елиотов рационализам и потреба за редом проширују се и на његово схватање мистицизма. За Елиота, мистички тренуци осећајности, мада потресни, ипак морају да буду прерађени интелектом. Елиот верује да „чак и најузбуђенији мистик мора да се врати у свет и користи свој разум да би применио резултате свог искуства у свакодневном

животу ... [и] ... спонтано просветљење би требало да прате духовна и интелектуална дисциплина ” (Bergsten, 66–67). Интелектуални филтер који Елиот примењује на своје мистичко искуство је његов сопствени, хришћански, и то католички филтер.

Елиотова парадигма традиције и реда превладава случајне мистичке тренутке, укључујући мистичке тренутке који осветљавају *Четири квартејта*, као и његово судбинско путовање. Приликом проучавања *Четири квартејта*, закључујемо да кључ за трансцендентно јединство, спас из искуства пуне земље, није пролазно (прелазно) искуство просветљења. Кључ такође није ни у избору „покренути се” или „не покренути се”, нити у одрицању пролазности (земље, времена, места) и трагању за вечношћу (ваздух, звезде), или чак трагању за вечношћу путем прихватања временског тренутка. Кључ је заправо у проналажењу реда у хаосу, чију метафору представља плес. Ред постоји у звездама и вечности (плес у тачки мировања точка који се окреће), као и у земљи и времену (свадебни плес у *Иси Коукеру*), али једино кроз скромно прихватање овог реда мистик открива вечно.

У прихватању, свести и одушевљењу редом, чији је традиција то чак, а плес симбол, Елиот налази искупљење од бесмисленог.

ТОЧАК И ПЛЕС У ТАЧКИ МИРОВАЊА

Плес у средишту тачке мировања Елиотовог света који се окреће – представља симбол материјалног света који кружи око вечности. Плес је уређени покрет, и као такав, постаје метафора реда, реда који постоји у хаосу. У последњем квартету Елиот је написао: „Мораш се померати с мером [редом], као плесач”. Покрет плесача је одмерен и уређен, дисциплинован и усмерен ка средишту.

Елиот се позива на многе изворе када парадоксално поставља плес (покрет) у средиште (мировање) точка. Ренесансни То чак среће је призван у овом пасусу, као и индијска традиција. Попут Елиотовог точка, прстен пламенова окружује Шиву (бога плеса) који се налази у средишту индијског точка:

„Чини се да постоји суптилна сугестија космичког плеса Шиве, једног од чланова индијског Светог тројства. Шива ствара, уништава и поново ствара; сваки од ових космичких поступака је изражен у његовом плесу. Његов тандавски плес означава поплаву, након које се сукоб свих елемената који су били сукобљени, разрешава у константном миру; и из тог ’мира’ он поново ствара свет... У [Елиотовом] плесу постоји испољавање вечности као бескрајног процеса. ’Тачка мировања’, у којој се налази плес, одражава космички плес који помирује сукобљене елементе.” (Verma, 24)

Плес не представља само ред и склад, већ и резултат проналажења и поштовања тог реда – радост и љубав. Плес је слављенички покрет. У Елиотовој употреби плеса и точка такође одјекује Дантеов круг светлости (Дантеова визија Бога у „Рају” у *Божанственој комедији*):

„Тачка мировања, која је највиша тачка вечне љубави постаје извор свог стваралаштва. Плес стваралаштва представља радост својствену божанском ритму који влада свемиром. Савршени концепт покрета и мировања уједињених у призору тачке мировања преузет је од Дантеа, као и његов значај у смислу вечне љубави која покреће, а сама се не креће. Елиот није преузео Дантеове призоре, али их је користио као полазиште за усавршавање суптилне сликовите схеме.” (Verma, 23)

Користећи многе реминисценције и алузије, Елиот успоставља симбол реда и значења, радости и љубави, у плесу.

Искусство плеса у мистичком просветљењу или у свакодневном животу постаје антитеза осећања отуђености и бесмислености описаних у *Пустој земљи*, као и у многим његовим ранијим поемама: „Једино плес постоји’ (*Бернџи Норџон*, 69) ослобађа човека вечног плеса на једном месту; усмерава се на прави плес; сваки појединачни плес је манифестација Плеса; Плес је сличан радости ствараоца, без које екстаза створеног не би била радост, већ лудило” (Thompson, 116).

Још један плес у *Бернџи Норџону*, „плес дуж артерија / кружење лимфе” (*Бернџи Норџон*, II), сугерише да је плес извор живота – животна крв у артеријама и венама која храни срце. „Описивање кретања крви кроз артерије као плеса исте врсте као покрети звезда, призива Милтонов плес планета, који, заузврат, личи на мистични плес анђела (*Изгубљени рај*, V, 616–627)” (O’Connor, 46). Осим тога, Блејмирс открива симболику реда у овом позивању на плес. „Вибрирајућа жица” (телеграфске жице; ваздух); „плес дуж артерија” (пут, земља); „кружење лимфе” (путеви воде, вода); „сјај звезда” (ватра) одражавају космички ред и ред *Четири квартејла* (Blamires, 18). Чини се да звезде лутају без циља, али скривени плес је „осмишљен” – у исечку, уређен – у њима.

ПЛЕС У *ИСТ КОУКЕРУ* – ПРОБЛЕМ

Плес у *Исти Коукеру* разликује се од плеса у *Бернџи Норџону*. Представљање плеса у *Бернџи Норџону* је апстрактно и духовно, у поређењу са *Исти Коукером*, где је земаљско, уоквирено временом. Ипак, због овоземаљских одлика, многи критичари су схватили плес у *Исти Коукеру* као неискупљив и бесмислен:

„Упркос ранијем упућивању на венчање као ’достојанствену и угодну свечаност’, удруживање човека и жене у свету сељака је повезано са спаривањем животиња... Сажетост и мањак повезаности трију завршних фраза сугерише тривијалност и бесмисленост живота који се губи у ритмовима природе.” (O’Connor, 70–71)

Верма се слаже са О’ Коноровом проценом да је плес у *Исџи Коукеру* толико земаљски да не може да досегне трансценденцију или отеловљење, упркос призору плесања: „Призор обухвата непријатне ствари, или лепе ствари које се претварају у ружне. Нове ватре старе и након тога се претварају у пепео, сивило пепела се меша са браон бојом земље, која је већ ’месо, крзно и измет’. Сугестија непрестаног пропадања и труљења није оживљена било којим наговештајем обнављања” (Verma, 79–80). Он додаје:

„Суптилни суштински дух телесних радости укрштен са осећајем тежине, уништавају визију. ’Земаљско стопало’, ’блатњаво стопало’ подразумевају да људско стопало одликује грубост земљишта / Мада плесачи представљају исечак, али тај исечак нема тачку мировања у свом средишту... Урањање у смрт која може постати обновљени живот је превладано. ’Блато и смрт’ сабирају суштину Земље. Очај пролази песниковим умом док седи и размишља о својим коренима...” (Verma, 82–83)

Ова оба тумачења истичу идеју да духовна сврха или значење, отеловљење, Бог, могу једино да се досегну апстрактном медитацијом или филозофирањем, попут Елиотовог искуства медитације у ружичњаку у *Бернџи Норџону*. Точак *Бернџи Норџона* је интелектуална конструкција, а не опишљива стварност. Неки сматрају да се безначајна стварност свакодневног физичког живота може избећи једино медитацијом и не може се по себи помешати са божанским.

СВЕТИ ЗЕМАЉСКИ ПЛЕС – ПОТВРДА ВРЕМЕНА И МЕСТА

Ипак, овај земаљски плес не испољава тривијалну бесмисленост *Пустие земље*, као што ови критичари тврде. Време ЈЕСТЕ искупљено овде. Вечност ЈЕСТЕ присутна у времену и, упркос њеној земаљској природи (или баш због ње), сељаци у плесу трансцендирају време и проналазе радост.

Најпре, позиција пасуса у другом делу првог става сугерише да је то прозор у вечност и није заробљен у пролазност. Први став сваког квартета је подељен на два дела; први расправља о времену (овде представљеном кроз земаљске призоре, елеменат *Исџи Коукера*), други о вечности (опет коришћењем земаљских призора). Куће се руше

једна за другом („Једна за другом / куће се граде и падају, руше и настављају, / померавају, уништавају, поново граде...”) а након тога се улази у вечност путем пролазности – плесом. Међутим, плес у *Истѿ Коукеру* је само различито испољавање истог реда, и то радости и вечне стварности нађене у *Бернѿ Норѿиону*. Плес није исти као у *Бернѿ Норѿиону*, који не садржи „ни спокој ни покрет”, лоциран „у тачки мировања света који се окреће”, већ је супротан, то је плес самог света који се окреће. То је сезонска радост у „земаљском ритму сељачког живота” (О’Сонног, 70). Стога, у другом делу ове сеоске сцене види се утицај вечности на земљу (путем плеса) – повезану заједницу, љубав и посвећеност пара, као и смрт, када наступи, „која храни кукуруз”.

Такође, Елиот користи многе призоре и алузије да би земљу приказао светом и пасус *Истѿ Коукера* веселим. Најпре, ватра се помиње три пута: као „плес око ломаче”, „око и око ватре”, и „летење кроз пламенове”. У *Четѿири кварѿеѿѿа* ватра се помиње као искупљење: „једина нада, или насупротив томе очај / лежи у избору ломаче или ломаче / која ће бити искупљена од ватре ватром”, што Елиот закључује у *Литѿл Гидинѿу*. Елиот алудира да се искупљење од ватре прочишћења, или ватре страсти, врши путем ватре Светог Духа, или ватре Шиве, или Дантеове ватре из *Раја*. Повезаност упућивања на ватру у овом пасусу и плеса, као и призора кружења (што алудира на индијску традицију или Дантеово кружење светлости) и смеха, упућује на то да ова ватра није ватра страсти (пролазности), већ ватра искупљења.

Осим тога, круг је целина, која представља јединство венчаног пара (попут бурме), као и јединство села. Остале реминисценције упућују на то да је, пре него отуђена пуста земља пролазности и смрти, ова земаљска сцена умногоме повезана, интимна и показује јединство које открива радост плеса искупљујуће љубави у свакодневном животу. Елиот каже да су они „обједињени у круговима”, као и да „два по два у неопходној повезаности / држе једно друго руком / у чврстој хармонији”. Ту се јављају „рустични смех” и „одушевљење”.

Елиот афирмише место и време као средства проналажења значења. У суштини, манифестација плеса је неопходна након ваздушасте и апстрактне расправе о плесу у *Бернѿ Норѿиону*, како неки читаоци поеме не би стекли погрешан утисак да стаза до смисаоног искупљења води кроз одвајање од времена и света. По Елиоту, искупљење се налази у свету. Сам Елиот у *Четѿири кварѿеѿѿа* тврди: „Једино кроз време побеђује се време.”

ПРИЧЕСТ

Елиотов прелазак у англо-католицизам утицао је на ову поему. Венчање за католике представља једно од седам причести. Плес у *Исти Коукеру* је свадбени плес, свечани плес. Причест је земаљска активност која потврђује присуство Христа или Бога. На пример, евхаристија (тајна светог причешћа) подразумева духовну уједињеност, једење Христовог тела (хлеба) и крви (вина). За католике, доктрина трансубституције дефинише евхаристију.

То значи да земаљски хлеб и вино нису само симболи Христовог тела и крви, не само да садрже присуство Христовог тела и крви, они заправо ЈЕСУ Христово тело и крв. Причешће је суптина отеловљења, присуства Бога (вечности) на Земљи (време, пролазност, покрет). У том смислу, О' Конор и Верма схватају плес у *Исти Коукеру* као земаљски, животињски ритуал лишен значења, погрешан. За Елиота, овај плес представља другу страну новчића мировања. Вечност је присутна у овом плесу, и земаљски покрет је пун значења, божије радости:

„За разлику од *Берни Норџона*, и његове занесењачке визије... и тачке мировања ван времена, у *Исти Коукеру* представљена је антитегичка визија наше везаности за време, визија непрекидне и очигледно бесмислене активности. [Куће се подижу и руше...] ... тежимо да тумачимо читаву поему као црнохуморну, бекетовску визију 'блата и смрти'. С друге стране, еклезијастички одједи (одједи *Књиџе њројоведника*) у каснијем делу одломка ('постоји време за грађење / и време за живот и стварање') чини се да упућују на божански контекст људских активности, и последичну могућност смисаоности њиховог живота." (Lobb, 27)

Алузија на *Књиџу њројоведника* из *Сџароџ завеџа* уноси квалитет божанског у једноставан свакодневни живот. Ритам језичких понављања – паралелизама („постоји време за...“) представља одјек животног ритма, подсећајући да постоји природни редослед у животу, и, у складу са *Књиџом њосџања*, то је добро. Штавише, коришћење понављања у оригиналу, и овде, ствара ред, као што и плес ствара ред и представља једно од средстава којима Елиот истиче традицију и митологију (Litz). Ред је битан за стварање значења у искуству пуне земље.

Елиот афирмише земаљски принцип (време и место) када је уређен и представљен исечком. Уређеност и исечак плеса, да би се укрестили са божанским принципом, увек се крећу од земаљског (спуштањем у мрак, аскетским самоодрицањем, поштовањем моралне и духовне традиције и реда), ка вечности. Ипак, проналажење вечности, отеловљење, прожимање вечног и пролазног мистика враћа на земљу, и тако се афирмише земаљски принцип. Он има значење и подразумева радост, уместо очаја. То је иронична прожетост; парадоксално је то што пролазно води ка вечном, а вечно ка пролазном и све се поново врти у круг.

МИСТИЧКИ ПУТ

За Елиота, мистички пут до плеса у средишту тачке мировања мора водити кроз свакодневне земаљске активности – време и место – и не сме се зауставити у тренутку мистичког просветљења у ружичњаку, симболизованом тачком мировања. Мистик мора ићи кроз „тамну ноћ душе”.

У преображењу, у обзнани Христове божанске природе на врху брда, Христ упозорава и осуђује Петра када је пожелео да изгради богомољу да би сачувао тај тренутак. Христ је знао да му предстоје жртвовање, смрт и сахрањивање – земаљске активности, пре васкрсења и уједињења са Богом.

Елиот такође зна да се не можемо задржати на мистичком тренутку у ружичњаку: „... за даље јединство, дубљу заједницу / кроз хладну таму и пусти очај”. Морамо бити жртвовани у одређено време и на одређеном земаљском месту („земаљска стопа”); умрети („блато и смрт”) (*Исџ Коукер*, II); и онда сићи у пакао, „о мрачно, мрачно, мрачно” (*Исџ Коукер*, III).

Елиот упућује на многе књижевне изворе: Дантеово путовање почиње буђењем у мрачном свету пре силаска у пакао, и свети Јован Крститељ пише о тамној ноћи душе пре мистичког досезања „дубљег уједињења” са Богом.

Стога, након просветљења у *Бернџ Норџону*, право путовање ка Богу (вечности, значењу) мора да почне – и то путовање је земаљско (елеменат квартета *Исџ Коукер*), и кроз одређени тренутак времена и простора.

ПОРЕЂЕЊЕ ЗАТВОРЕНЕ СОБЕ ИЗ ПУСТЕ ЗЕМЉЕ СА СВАДБЕНИМ ПЛЕСОМ

Елиотове раније поеме су садржале осећање клаустрофобије, осећање заробљености и усамљености. Лоб се позива на „мотив затворене собе” (Lobb, 20). Две манифестације тог мотива се налазе у усамљености појединаца у различитим собама, и у мањку комуникације двеју особа у истој соби (упркос могућем разговору) (Lobb, 21–22). Значајна паралела у односу на венчање у *Исџ Коукеру* је сцена бесмисленог сусрета дактилографкиње и младог човека у *Пустој земљи*. Као средиште *Пусте земље*, каснија сцена вероватно симболише тему поеме у целини – недостатак значења, љубави и сврхе у области временског. Сексуално уједињење, најинтимнија комуникација, и оно што би требало да буде духовна (вечна), као и физичка (временска) комуникација, пропада. Призор се догађа у затвореној соби, без духовне комуникације или по-

везаности. То је искључени тренутак времена, коме не претходи било каква историја (прошлост) и коме не следи било каква будућност.

Јединство у *Истѝ Коукеру*, међутим, јавља се на отвореном пољу и повезано је са прошлошћу и будућношћу. Поседује традиционалну историју (симболизовану свечаношћу венчања, традиционалним језиком и Елиотовим упућивањем на сопствене претке/историју) и следиће му заједничка будућност пара и осталих сељака, који су их вероватно познавали читавог живота. Свадебни плес и прослава сељака дају осећање слободе, радости и заједништва овом призору, за разлику од затворене усамљености пара из *Пустѝе земље*. Догађај у *Пустѝој земљи* није довео ни до чега, осим до отуђења; призор у *Истѝ Коукеру* је саставни део уређеног круга и животног ритма; он оплођује земљу („хранећи кукуруз”).

СЕР ТОМАС ЕЛИОТ И *ВЛАДАР*

Одломак из *Истѝ Коукера* је сажета верзија *Владара*, из XVI века, коју је написао Елиотов предак и имењак, сер Томас Елиот. Књига сабира морална начела и принципе хришћанства. Сер Томас Елиот такође је живео у Ист Коукеру, Елиотовом предачком дому, по ком је назив добио његов Други квартет. Додатак овом пасусу (као и његов архаични језик) представља подлогу свадбеног плеса у прошлости и традицији. „Његово увођење [пасуса] помаже утврђивању Елиотовог сопственог предачког почетка, којег је вероватно био дубоко свестан приликом посете селу. Такође помаже утврђивању почетка историјске фазе модерне Европе. Осим ових функција, ови стихови упућују на одређено достојанство и хармонију живота у старом селу, који зачас просијава у оквиру ове визије.” (О’Сонног, 70)

Његово коришћење *Владара* упућује на традицију и ред, који заједно чине средства искупљења из *Пустѝе земље* бесмисленог отуђења. Традиција ствара повезаност у времену и историји. Традиција представља ритуално, поновљено настављање прошлих обичаја у садашњости – што обезбеђује значење и ред, и представља могућност кроз коју вечност може да се помеша са временским, пролазним.

Она повезује прошлост са садашњошћу, тако да садашњост не буде више отуђени и издвојени тренутак у времену. Овај тренутак свадбеног плеса у садашњости из *Истѝ Коукера* повезан је са Елиотовом прошлошћу, јер он упућује на облик и садржај овог рада из његове прошлости.

Повезаност је остварена на много начина: крвно, јер је Елиот његов предак, као и просторно, пошто је Ист Коукер место бившег Елиотовог породичног дома.

Истицање традиције се такође врши путем стварања ситуације отвореног поља. Отворено поље се поставља у средиште читаочеве пажње путем понављања, што такође подсећа читаоца на „циклични редослед” усева у средњовековним поседима. Елиотове позајмице из *Влагара* сер Томас Елиота укључују и архаични правопис, даље призивање традиције и повезаност са прошлошћу.

Елиотова употреба књиге његовог претка истиче ову тему реда. Књига сер Томас Елиота почиње као:

„... уобичајени шеснаестовековни приказ хијерархијског реда који влада свемиром. То представља чување степена раздвајања стварања и реда од хаоса. Четири елемента... од којих је природни ред (и след) састављен, морају да задрже своја одговарајућа места. Људи, састављени од истих елемената, представљају микрокосмос целине, и морају да уреде свој живот у складу с тим. На космичком, друштвеном и личном нивоу, хијерархијски уређен плес је основа целокупне хармоније и истинског изражавања љубави која влада свим стварима.” (Blamires, 44–45)

Уређеност је била битна за став Елиотовог времена. Продор не реда у космички ред схватан је као трагедија и зло. „Стога Елиотова обрада универзалних тема XX века на основу ова четири елемента ... закључује рад његовог породичног и филозофског претка, Елиота, као и поетских предака, Шекспира и сер Томаса Дејвиса.”

Тakoђе, сер Томас Елиот је схватао свадбени плес као одраз реда и повезаности, а не безначајног, бесмисленог отуђења. „За сер Томаса, плес није само симбол брака и друштвене слоге; он је симбол свеопште хармоније” (Blamires, 44). Елиотова употреба овог пасуса позива се на Елиотово разумевање плеса.

ЗАКЉУЧАК

Плес је уско повезан са уређеношћу, хармонијом и ритмом – и било да се дешава у апстрактној тачки мировања точка, или у опишљивом венчању у *Исиј Коукеру*, његови радосни, уређени покрети представљају отеловљење тренутка:

„Плесање око ватре (њени летећи пламенови и истре су суштинска појава елементарног космичког плеса за шеснаестовековни ум), у круговима, обједињујући и усклађујући озбиљност и смех (плес хумора одговара плесу елемената); живот сељака, са ногама на земљи, па у земљи, понавља у малом целокупан циклус људског живота. Плесањем се „задржава време”, [и] ствара ритам годишњих доба баш као што се настављају ’констелације’ космичког плеса звезда (*Берниј Норџон*, 54)...” (Blamires, 46)

Свадебни плес из *Исиј Коукера*, из више разлога, представља тренутак отеловљења, мистички тренутак прожимања вечности и пролазности. Он потврђује свакодневни живот и активности света подложног пролазности времена, који не представља бесмислену пусту земљу због тога што је временски и пролазан, већ само када није искупљен посвећивањем себе присуству вечности. Временски свет није само толерисан и једва прихваћен, већ је суштински за проживљавање „плеса” који налазимо у *Исиј Коукеру*.

„Безвремени тренутак, у суштини, може да се јави само на посебном месту... Места дозвољавају увид у оно што је иза простора; она сачињавају, на посебан начин, пут ка трансценденцији. 'Једино кроз време време се побеђује'; једино кроз простор простор се осваја.” (Brooker, 95)

Усред безвремене тачке мировања, мистичког просветљења, „јавља се скривени смех / деца у лишћу / брзо, сад, овде, сад, увек...”. Скривени смех у тачки мировања просветљења је плес, скривена радост Бога, славље душе. Деца се налазе у „лишћу”, које упућује на земљу, на живот и плодност, одређене временом и местом, на земљи, која се афирмише. Вечност откривена у тачки мировања пружа радост у области пролазности, која тек онда проналази своју душу, сврху, своје биће.

ЦИТИРАНИ РАДОВИ

Bergston, Staffon, *Time and Eternity: A Study in Structure and Symbolism*, London: Heinemann Ltd., 1960.

Blamires, Harry, *Word Unheard: A Guide through Eliot's Four Quartets*, London: Methuen & Co. Ltd., 1969.

Brooker, Jewel Spears. „From *The Wasteland* to *Four Quartets*: Evolution of a Method”, *Words in Time: New Essays on Eliot's Four Quartets*, Ed. Edward Lobb, Ann Arbor: University of Michigan Press, 1993.

Childs, Donald J., „Risking Enchantment: the Middle Way between Mysticism and Pragmatism in *Four Quartets*”, *Words in Time: New Essays on Eliot's Four Quartets*, Ed. Edward Lobb, Ann Arbor: University of Michigan Press, 1993.

Donaghue, Denis, „On *Burnt Norton*”, *Words in Time: New Essays on Eliot's Four Quartets*, Ed. Edward Lobb, Ann Arbor: University of Michigan Press, 1993.

Eliot, T. S. *Four Quartets*. New York: HBJ, 1971.

Gregory, Horace, „Fare Forward, Voyagers.” T. S. Eliot: Critical Assessments. Ed. Graham Clarke. Vol. III. London: Christopher Helm, 1990.

Kearns, Cleo McNelly, „Negative Theology and Literary Discourse in *Four Quartets*: A Derridean Reading”, *Words in Time: New Essays on Eliot's Four Quartets*, Ed. Edward Lobb, Ann Arbor: University of Michigan Press, 1993.

Litz, A. Walton, „Repetition and Order in the Wartime Quartets”, *Words in Time: New Essays on Eliot's Four Quartets*, Ed. Edward Lobb, Ann Arbor: University of Michigan Press, 1993.

Levenson, Michael, „The End of Tradition and the Beginning of History”, *Words in Time: New Essays on Eliot’s Four Quartets*, Ed. Edward Lobb, Ann Arbor: University of Michigan Press, 1993.

Lobb, Edward, „Limitation and Transcendence in ‘East Coker’”, *Words in Time: New Essays on Eliot’s Four Quartets*, Ed. Edward Lobb, Ann Arbor: University of Michigan Press, 1993.

O’Connor, Daniel, *T. S. Eliot’s Four Quartets: A Commentary*, New Delhi: Aarti Book Centre, 1969.

Schuchard, Richard. „‘If I think again of this place’: Eliot, Herbert and the Way to ‘Little Gidding’”, *Words in Time: New Essays on Eliot’s Four Quartets*, Ed. Edward Lobb, Ann Arbor: University of Michigan Press, 1993.

Verma, Rajendra, *Time and Poetry in Eliot’s Four Quartets*, Atlantic Highlands, W: Humanities Press, 1979.

КЕРИ ПЕРКИНС (Karey Perkins) је професор Катедре за опште образовање DeVry Института за технологију. Писао је радове из области књижевне анализе, књижевне теорије, теорије језика, филозофије и образовања. Текст „Афирмација места и времена: плес у *Истџ Коукеру* у оквиру *Четири кватрета*” представљен је на Конференцији Средњег Запада о хришћанству и књижевности, *Прожимање свејоџ и њрофаноџ*, марта 2001.

Темаџ „О Четири кватрета Т. С. Елиотџа”
џриредила и џревела с енџлескоџ АНА БОЈАНОВИЋ